

Trèo lên cây bưởi hái hoa

Sao Khuê

Hoa bưởi thơm rồi đêm đã khuya

Người xưa thường nói: “*Trâu chậm uống nước đục*”, nhưng quý vị có biết người mà chậm thì lấy gì uống không, quý vị?

Chẳng còn gì để mà uống đâu, quý vị ơi...

Bằng chứng là ngày xưa, **Thủy Tinh** chậm chân hơn **Sơn Tinh** nên lạc mất **My Nương**. Hận thù đến mấy ngàn năm không nguôi, nên năm nào Thủy Tinh cũng dâng nước, kéo thủy quân đi đòi người đẹp, mặc cho dân tình chịu lụt lội, lạnh lẽo...

Bên **Tàu** cũng có một ông chậm chân như Thủy Tinh. Ông ấy tên là **Trương Tịch**. Người đẹp đi lấy chồng rồi, ông ấy buồn quá nhưng không **tịch** (tức là không chết, vì “tịch” có nghĩa là chết). Ông ấy lại còn làm bài thơ với tựa đề:

Tiết Phụ Ngâm

Quân tri thiếp hữu phu

Tặng thiếp song minh châu

Cảm quân triền miên ý

Hệ tại bông la nhu

Thiếp gia, cao lâu liên uyển khởi

Lương nhân chấp kích Minh Quang lý

Sự phụ thệ nghĩ đồng sinh tử

Hoàn quân minh châu song lệ thủy

Hận bất tương phùng vị giá thì

Sao Khuê xin bàn ngang tán đọc cho quý vị nghe:

Chàng hay thiếp đã có chồng
Vẫn yêu gửi tặng ngọc hồng một đôi
Thương chàng quá đổi, chàng ơi
Thiếp đem giấu ngọc ở nơi yếm hồng
Nhà thiếp ở cạnh vườn rờn
Chồng thiếp làm ngự lâm quân cho Người
Biết chàng lòng tựa trăng trời
Nghĩ cùng chồng sẽ trọn đời sống chung
Trả chàng ngọc, lệ rung rung
Hận không gặp gỡ khi cùng đang xuân...

Sao quý vị thấy thế nào? Anh chàng có giống như con gà trống: thấy người đẹp thì ngồng cổ lên gáy ò ó o; không đã vậy còn **tí toáy**, dù người ta đã có chồng vẫn ráng đem ngọc mà **đụ đố** gái có chồng!

Còn cô nàng—trời ơi—vậy mà gọi là **tiết phụ** (người đàn bà tiết hạnh). Cô... à không, **bà** đã có chồng rồi còn nhận quà của đàn ông; giấu đâu không giấu lại giấu vào **yếm thắm** nữa chứ. Giấu rồi nhưng vẫn sợ chồng biết... lại “kích” cho một cái, đành bấm bụng đem trả. Trả nhưng còn tiếc, còn hận... phải chi lấy được chàng giàu sụ, có ngọc đeo thì đâu cay đắng như bây giờ phải làm vợ anh lính quèn, dù là lính gác điện vua!

Không hiểu bài thơ hay cỡ nào mà có hai cụ chuyên ngữ sang tiếng Việt.

Cụ Trần Trọng San:

Thiếp có chồng chàng đà hay biết
Đôi mình châu tha thiết còn trao
Tạ lòng vương vấn biết bao
Ngọc này thiếp buộc áo đào thắm tươi
Nhà thiếp ở kế ngoài ngự uyển
Chồng thiếp làm lính điện Minh Quang
Biết chàng lòng sánh như trăng
Thờ chồng thiếp nguyện đá vàng thủy chung
Trả mình châu lệ đôi dòng
Hận không gặp lúc chỉ hồng chưa xe

Cụ Ngô Tất Tố:

Chàng hay thiếp có chồng rồi

Yêu em chàng tặng một đôi ngọc lành
Vấn vương những mối cảm tình
Em đeo trong áo lót mình màu sen
Nhà em vườn ngự kế bên
Chồng em cầm kích trong vườn Minh Quang
Như gương vâng biết lòng chàng
Thờ chồng quyết chẳng phụ phàng thề xưa
Trả chàng ngọc, lệ như mưa
Giận không gặp gỡ khi chưa có chồng.

Sao Khuê đọc báo, thấy có người đồng ý với Sao Khuê: không công nhận người đẹp này là tiết phụ.

Tiết phụ—nhất là tiết phụ hồi năm một ngàn mấy trăm—thì phải quay ngoắt đầu đi khi thấy đàn ông lân la làm quen; phải... mắng cho nó vài mắng khi nó định tặng quà.

Khốn nỗi quà này... nặng ký quá: **Diamonds are forever**—nên nàng thua đậm.

*Lấy lửa để thử vàng,
lấy vàng để thử đàn bà,
và lấy đàn bà để thử đàn ông!*

Nàng thấy ngọc thì tối mắt; chàng thấy người đẹp thì như Tây Môn Khánh. Cả hai, chàng và nàng, đều là... đồ dỏm!

Đàn bà Tàu thì thế, còn đàn bà Việt Nam thì sao, thưa quý vị:

- Trèo lên cây **bưởi** hái hoa
Bước ra vườn cà hái nụ tầm xuân
Nụ tầm xuân nở ra xanh biếc
Em lấy chồng rồi anh tiếc lắm thay!
- Tiếc gì một miếng trầu cay
Sao anh không hỏi những ngày còn xuân
Giờ đây em đã có chồng
Như chim vào lồng, như cá cắn câu
Cá cắn câu biết đâu mà gỡ
Chim vào lồng biết thuở nào ra...

Và:

Có lòng xin tạ ơn lòng

Xin đừng lui tới kéo chồng em ghen*

Theo đây thì dường như phụ nữ Việt Nam tiết hạnh hơn mấy cô nương bên Tàu... nhưng đó là chuyện đời xưa. Chứ đời nay mà có ngọc đưa tặng thì dám cá cũng... cắn dây, chim cũng sổ lồng mà theo... ngọc đấy, quý vị ơi!

Không hiểu khi sáng tác bài “Tiết Phụ Ngâm”, ông Trương Tích có ý nhả nhủ ai không; chứ còn bài đồng dao của Việt Nam thì người ta cho rằng **Đào Duy Từ** là tác giả. Ông mượn lời người thiếu phụ có chồng—cũng ví như ông đã về với Chúa Nguyễn—mà nhả nhủ Chúa Trịnh khi Chúa Trịnh cho vờ ông ra Bắc làm việc:

(Đoạn tiểu sử Đào Duy Từ: tôi giữ nguyên nội dung của anh, chỉ chỉnh lỗi chữ và viết hoa tên riêng.)

Đào Duy Từ (1571–1630) là người có tài, gốc làng Hoa Trai, phủ Tĩnh Gia, tỉnh Thanh Hóa. Thân phụ ông bị trục xuất khỏi quân ngũ chúa Trịnh vì tội phạm húy nên phải hành nghề hát bội mà sinh sống. Mồ côi cha từ thuở lên 5, ông được mẹ nuôi cho ăn học. Thông minh, tài giỏi nhưng ông không được đi thi vì là con nhà hát, bị xếp vào xướng ca vô loại. Mẹ ông phải hứa lấy lễ xã trưởng để ông được đổi sang họ mẹ là họ Vũ. Năm 1592, Đào Duy Từ đậu cử nhân, sửa soạn thi tiến sĩ nhưng vì mẹ ông không chịu chấp nối cùng xã trưởng như đã hứa nên ông bị tố là khai gian lý lịch, phải trả lại áo mũ cử nhân và bị cấm thi vĩnh viễn.

Chúa Nguyễn Hoàng có dịp ra Bắc thăm chị (vợ của Chúa Trịnh) lên đến mời ông vào Nam cộng tác; nhưng chờ đến khi mẹ mất, tang ma xong ông mới lên vào Nam. Khi này Chúa Tiên (Nguyễn Hoàng) đã mất, Đào Duy Từ phải nương náu nhà quan Khâm lý Trần Đức Hòa, sau đó được quan khâm lý tiến cử với chúa Sãi (Nguyễn Phúc Nguyên) và trở thành quân sư của Chúa Nguyễn. Đào Duy Từ cho xây dựng lũy Đồng Hới để kháng cự với Chúa Trịnh đảng ngoài. Lũy này cũng mang tên là lũy Thầy. “Thầy” là tiếng dân chúng gọi Đào Duy Từ để tỏ lòng tôn kính. Chúa Trịnh hay tin cho người vào Nam lên gặp và dụ dỗ ông trở ra đảng ngoài (miền Bắc). Đào Duy Từ không muốn trở ra nhưng vì bà con, mồ mả cha mẹ còn ở miền Bắc, ông không dám thẳng thừng cự tuyệt, đành mượn lời người thiếu phụ để tỏ nỗi lòng. Bài thơ dần dần được phổ biến trong dân gian nên trở thành bài đồng dao.

Việt Nam mình dường như cũng còn nhiều người chậm chân nữa:

- Hay tin em chưa có chồng
Nên anh mua cốm mua hồng sang thăm
Đến nơi em đã có chồng
Để cốm anh mốc, để hồng long tai
Tưởng rằng long một, long hai
Ai ngờ long cả trăm hai quả hồng

Chàng chậm chân, chàng ngo ngẩn tiếc của: tiếc tiền mua một trăm hai chục quả hồng.
Mà nàng thì:

- Chờ chàng chẳng thấy chàng sang
Bây giờ phận liễu viết ngang mặt rồi...

Ui chao! Chậm quá rồi. Nàng đã lấy chồng mà... “thành quả” còn trình làng là cái bầu sò sò ra đó; phận liễu nay đã nẩy nét ngang. Tức chết được nên đâm sảng chàng đại đột... trèo lên cây bưởi hái hoa, mặc cho gai đâm mà... hưởng thú đau thương!

Bưởi là cái chi, thưa quý vị?

Bưởi, tên khoa học là **Citrus maxima**, thuộc họ Cam (**Rutaceae**). Cây bưởi ở xứ mình khá cao to, có khi tới 10–12 mét; vỏ thân màu vàng lợt, đôi khi có kẽ nứt ở thân nên có chảy nhựa. Cây bưởi có nhiều cành; cành có gai nhọn nên ở nhà quê dùng gai thay kim để lể (khều) ốc mà ăn. Lá bưởi xanh ngắt, thắt lại làm hai phần; dài gấp hai lần rộng (11–12 cm). Hoa to mọc thành chùm rất thơm—*ngừng đầu ngóng mãi chưa xong nhớ, hoa bưởi thơm rồi đêm đã khuya*. Hoa nở vào tháng 3, tháng 5, thơm ngát cả khu vườn. Hoa đậu lại thành trái, cho quả vào tháng 8, tháng 11. Quả bưởi to, có khi bằng đầu người (chứ không như bưởi ngoại quốc chỉ nhỉnh hơn quả cam). Hai bầu sữa của bà nào đồ sộ thường được ví như hai quả bưởi hay hai quả dừa.

Ở Việt Nam, bưởi ngon có tiếng ở vùng Vĩnh Phú (miền Bắc), Biên Hòa (miền Nam):

- Bưởi Chi Đán, quýt Đan Hà
Cà phê Phú Thọ, đồi trà Thái Ninh

Hay là:

- Bưởi Đại Trà, cam Đồng Vực
Gà Văn Cú, vú Đờ Sơn (?)

Miền Nam có bưởi Biên Hòa, trái tuy nhỏ nhưng rất ngọt; sau này lại có bưởi Năm Roi do một người sống trên sông nước tình cờ vớt được lấy giống. Nay được trồng ở nhiều nơi. Bưởi có tên Năm Roi vì khi trẻ trong nhà hay trẻ hàng xóm có leo phá cây thì bị đe: phá cây, hái trái non sẽ bị đòn năm roi.

Người miền Bắc cũng gọi trái bưởi to tròn như quả bóng, vỏ xanh là quả bóng. Vỏ quả bóng thường mỏng hơn vỏ bưởi và mùi vị cũng nhạt, chứ không đậm đà như vị bưởi; nhưng ít có người phân biệt được đâu là quả bóng, đâu là quả bưởi:

- Tưởng rằng một dạ một lòng
Ngò đâu đem dạ bưởi bóng phụ nhau

Hay là:

- Mẹ em khéo đẻ em ra
Đẻ em gốc bưởi cho ta đeo bóng

Bưởi hay bóng chứa nhiều nước nên vị mát và ngọt:

- Ra về lòng lại dạn lòng
Chua chanh chó phụ, ngọt bóng chó ham

Mua bưởi phải lựa quả nào nặng, còn tươi vỏ thì hy vọng có quả bưởi ngon; nhưng đôi khi chẳng may vẫn gặp phải quả chua:

- Chắc gì khế ngọt hơn chanh
Mà xa cành bưởi bẻ cành thanh du

Quả bưởi, ngoài cùng là lớp vỏ phơn phớt vàng ánh xanh; kế đó là lớp cùi màu trắng; rồi mới tới múi bưởi ăn được. Ở nhà quê miền Bắc, khi ăn bưởi người ta giữ lại phần vỏ và cùi, treo lên gác bếp để dành nấu nước gội đầu vì tinh dầu bưởi làm mượt tóc. Lá, hoa, vỏ và múi bưởi đều chứa tinh dầu:

- Dầu bông bưởi, dầu bông hồng, dầu hải đường
Thơm thiệt là thơm
Tóc em như lông con chó xồm
Xức dầu thì xức, ai thềm dòm, bó em Hai
Dầu bông bưởi, dầu bông lái
Xức vô tới Tết còn hoài mùi cứt trâu

Xức tóc con Thị Mầu, nó đứng đầu cầu
Nắng mưa dãi dầu, hôi hầy còn hôi...

Bưởi có từ hàng ngàn năm trước ở Trung Hoa và Ấn Độ, nhưng người phương Tây thì mới biết trái bưởi từ mấy trăm năm nay thôi. Theo họ thì khởi đầu bưởi được biết đến từ hải đảo Barbados với tên **Forbidden fruit** (trái cấm). Sau đó thuyền trưởng **Shaddock** mang hạt một loại trái cây tên là **pomelo** đến Jamaica trồng; đến năm 1750 người ta cho lai giống cam ngọt (*sweet orange*) với pomelo để thành một loại trái cây với tên gọi là **shaddock**. Sau này được trồng nhiều ở Jamaica rồi lần lượt ở nhiều nơi khác nữa với tên gọi là **grapefruit** vì khi còn nhỏ bưởi mọc thành chùm trông xa giống như chùm nho. Hiện nay bưởi được trồng rất nhiều ở Florida và Texas và có nhiều giống như:

- Bưởi Duncan
- Bưởi Marsh (không hạt)
- Bưởi Paradise Navel
- Bưởi Star Ruby

Những trái bưởi Mỹ này trái nhỏ, to hơn trái cam một tí; thường có vỏ vàng hay đỏ, ruột trắng hay đỏ. Những trái bưởi màu đỏ vì có chứa **lycopene** thuộc nhóm carotenoid. Lycopene giúp giảm nguy cơ đột quỵ, suy tim (*heart attack*) và ung thư **niếp hộ tuyến**.

Bưởi thường dùng để ăn chơi, ăn tráng miệng hay làm gỏi. Vị chua chua ngon ngọt của tép bưởi làm gỏi rất ngon.

Đem phân tích, bưởi có chứa **acid citric** (chua), các loại đường glucose, fructose, saccharose (làm bưởi ngọt), vitamin C, A và các **men (enzyme)** như pectin-esterase, peroxidase... Hạt bưởi có pectin, dầu limonene và một số flavonoid, v.v.

Từ lâu người Việt Nam dùng:

- Lá bưởi nấu nước xông với nhiều lá thơm khác trị cảm, cúm, ho.
- Vỏ bưởi sắc chừng 4–12 g lấy nước uống trị ăn không tiêu, đau bụng, ho (sắc với đường phèn).
- Vỏ hạt chứa pectin dùng làm thuốc cầm máu; chứa dầu làm mượt tóc.

- Hoa bưởi chế nước hoa bưởi cho vào chè, nước giải khát cho thơm ngon.

Theo nghiên cứu, bưởi Mỹ:

- Tốt cho tim, giảm cholesterol, tránh nghẽn động mạch vì có nhiều chất xơ, pectin. Bác sĩ James Ceda thấy cholesterol giảm 8% ở những người ăn bưởi mỗi ngày.
- Có nhiều chất chống oxy hóa (*antioxidant*), chống vi khuẩn (*antimicrobials*), làm tăng thoái hóa chất béo; do đó tốt cho cơ thể, giảm cholesterol.
- Giảm ung thư: nghiên cứu ở Hà Lan cho biết bưởi làm giảm ung thư bao tử; nghiên cứu của Thụy Điển cho biết nước bưởi làm giảm ung thư tụy tạng; nghiên cứu của đại học **Harvard** cho biết những người dùng thực phẩm nhiều lycopene có thể giảm 50% ung thư nhiếp hộ tuyến; và những hóa chất trong bưởi như phenolic acid, limonoid, bioflavonoid có tác dụng ức chế sự tăng trưởng của tế bào ung thư.
- Giảm đau: người đau nhức khớp xương ăn bưởi thấy bớt đau; có lẽ nhờ các phytochemical ngăn chặn prostaglandin là chất gây sưng làm đau nhức.

Nhưng mà chớ có thấy vậy mà ăn bưởi mỗi ngày, quý vị nhé, vì:

- Bưởi làm tăng ung thư vú ở những cụ bà **postmenopause** vì bưởi làm tăng estrogen; chất này khi dư thừa sẽ gây ung thư ở các cụ bà.
- Bưởi có nhiều tương tác (*interaction*) với rất nhiều nhóm thuốc. Nước bưởi ép có tính ngăn chặn những isoenzyme của ruột, nhất là **CYP3A4**. Sự ngăn chặn này làm thay đổi chuyển hóa của thuốc uống vào, thường làm tăng hiệu quả thuốc và tăng phản ứng phụ (*side effects*)—thường là độc tính—đồng thời làm thay đổi cả phản ứng của cơ thể người bệnh (*sensibilité*) với thuốc, nhất là ở người yếu gan yếu thận...

(Đoạn cảnh báo tương tác thuốc: tôi giữ nguyên ý và văn phong của anh, chỉ sửa lỗi chữ/đánh máy, dấu câu và tên thuốc.)

Có rất nhiều thuốc chịu ảnh hưởng của nước bưởi ép. Sao Khuê tạm liệt kê ra đây; quý vị nào đang uống các loại này thì nhớ... đừng ăn bưởi hay uống nước bưởi ép nhé:

1. Thuốc trị nấm: Sporanox

2. Thuốc giảm cholesterol: Lipitor (Atorvastatin), Zocor (Simvastatin), Mevacor (Lovastatin), Baycol (Cerivastatin)
3. Thuốc trị cao huyết áp: Plendil, Renedil (Felodipine), Sular (Nisoldipine), Adalat, Procardia (Nifedipine), Nimotop (Nimodipine)...
4. Thuốc tim: Cordarone (Amiodarone), Coreg (Carvedilol), Isoptin (Verapamil)
5. Thuốc trị tâm bệnh: Buspar (Buspirone), Halcion (Triazolam), Tegretol (Carbamazepine), Valium (Diazepam), Zoloft (Sertraline), Anafranil (Clomipramine), Manerix (Moclobemide), Orap (Pimozide)
6. Tru sinh và kháng sinh: Clarithromycin, Erythromycin, Budesonide (Pulmicort, Rhinocort)
7. Thuốc trị giun sán: Albendazole
8. Thuốc... bổ dương: Viagra
9. Thuốc trị nhiễm HIV: Invirase (Saquinavir), Crixivan (Indinavir)
10. Thuốc trên hệ miễn nhiễm: Prograf (Tacrolimus), Sirolimus
11. Hormone: Ethinylestradiol (Estinyl)

Nhiều quá phải không, quý vị? Làm sao mà nhớ hết. Thôi thì quý vị nào lỡ ham... bươi, khi uống thuốc nhớ hỏi dược sĩ xem mình ăn bươi có được không. Nếu ghiền quá thì thử hỏi xem bác sĩ có đổi thuốc được không nhé.

Vậy thì... bươi tuy ngon, tuy hấp dẫn nhưng cần cẩn thận khi ăn (kẻo ngộ độc), khi sờ—cặp bươi ở sexy-show (kẻo ử tò). Các ông nào lỡ để mất người yêu dấu (lén lút yêu), người yêu quý (quý mến), người yêu thầm (không công khai được), người yêu trộm (vụng trộm), yêu lẻ loi, yêu một mình, v.v... mà không chịu nổi đòn đau vì câu “chờ kiếp sau” cũng chó dại mà leo lên cành bươi: bị gai đâm đau lắm mà chẳng còn hoa để hái đâu. Chi bằng kiếm đại hoa cúc, hoa lài mà hái.

Còn nếu cứ khăng khăng:

mặc ai buồn bươi bán bông,

riêng anh vẫn cứ một lòng chờ em...

thì... cũng được. Nhưng trong thời gian chờ đợi phải mau mau làm giàu để mua tặng

nàng một cặp minh châu cỡ 1.2 carat, nước D, E gì đó, may ra nàng cảm động, lôi cổ ông chồng ra tòa ly dị...

Nhưng mà ơ hay nhi: thế gian này đâu có thiếu người đẹp mà lại đi phá **gia can** nhà người ta—tội chết!

Kỷ sở bất dục, vật thi ư nhân: cái gì mình không muốn người ta làm cho mình thì cũng đừng làm cho người khác.

Nếu biết rằng em đã lấy chồng,
Anh về lấy vợ, thế là xong.
Vợ anh tài sắc hơn em lắm,
Dẫn đến em coi chớ chạnh lòng*...

Mùa thu, ngoài cốm, hồng cũng còn có bưởi. Trừ trường hợp bị cấm do uống thuốc, thì quý vị nên ăn bưởi—vì so với quýt nóng, cam mát, bưởi ôn hòa mà lại thanh...

** ca dao, tục ngữ, thơ trích theo tài liệu trên mạng.*

Sao Khuê (2010)